

Hamvas Béla levelei Dobes Lászlóhoz[•]

Kedves László,¹

úgy látszik, tartozásunk egymással szemben minden levéllel nő. Ha nem válaszolok leveledre azonnal, egy órán belül, elmulasztom a közvetlenséget. Ritkán esik meg, hogy felelni tudok. Ha várok, a válasz minden nappal hűvösebb lesz, de vannak órák, amikor különös melegséggel gondolok rád, és sajnálkozom azon, hogy nem válthatunk szót, és úgy élünk, mintha száz év választana el.

Leveledben azt mondod, hogy a Káli-juga² egyik vonása, hogy az embert egyre mélyebben ássa a káprázatba, és egyre nehezebb elszakadni az ún. anyagi világtól. Ennek egyik eredménye az időhiány. Ezt teljesen helyesen látod. Egy német író ezt a helyzetet igen pontosan „egy helyben való sietés”-nek nevezte el. Az ember hajszol, és egy lépéssel sem jut odább. Most éppen Szentendrére készülök három hétre, és ott lakik egy igen magas fokot elért barátom.³ Az ő módszere ebben a csávéban az, hogy éhesen leül az étel mellé és vár. Nem fog bele, megvárja, míg teljesen megnyugszik. A mantra, amit az ember önmagának ilyenkor mond: „Van időm.” Amióta ezt megtanultam tőle és gyakorlom, a gyomrom ebéd után nem ég, emésztésem sokkal jobb, nem vagyok mohó, és kedélyem derültebb. Azt hiszem, a régiek száz és száz ilyen hallatlan magasrendű élet-szabályt ismertek és gyakoroltak. Próbálkozz vele. A „van időm” mantra egyike a leg-hatékonyabbaknak. Minél jobban elragadja az embert a sietés örülete, annál inkább. És ha van idő, akkor az ember tovább jut, nem kell egy helyben sietnie. Számodra ez a gyakorlat igen fontos, mert – teljesen igazad van – Ferivel⁴ szemben legalább már ráléptél arra az útra, amely Európát és az őskort egyesíti; fiatal barátaim közül az egyetlen vagy (kortársaimat nem is számítva), aki megtanult „realizálni”, vagyis életében ténylegesen jelenlévő erővé tenni a szellemi hatalmakat. Amit arról írsz, hogy a *Gyémántnál keményebb* megzavart, és hogy az *Upanisádok* egyes részletei megnyugtattak, az nagyon biztató. A két irat egészen mást mond, de mind a kettő mond valamit, és táplálékot nyújt a szellemnek. Az egyik nincs kapcsolatban a másikkal, de fölemel. Később, évek múlva, ha a kristályosodás megindul (negyvenedik életév után), akkor fogod tapasztalni, hogy az ilyen befogadások mit jelentenek. Annak is nagyon örültem, hogy Giordano Brunót olyan komoly tisztelettel fogadtad. Ez a boldogtalan Németh László évekkal ezelőtt Galileit állította népünk elé, ezt a puha és ingadozó embert – mennyire Brunót kellett volna megmutatni, azt a valakit, aki egy pillanatra sem szédült meg, és tudta, hogy van több is, mint merőben biológiailag élni. Ismét különbség közted és Feri között. Te már látod Bruno nagyságát, és látod az utat, amely egy brunói élet felé vezet, míg őt kétségek gyöttrik, melyik a helyes út. Egyébként most írtam neki, és figyelmeztettem, hogy egy nagy inkarnációs periódus végén áll, és minden erejével minél több világosságot kell magába szednie. (Az inkarnáció-sorozat persze jelképes kifejezés, azt hiszem, így fordítható le: olyan szellem öltött benne testet, amely egyéni énjét vagy igen nagy magasságba ragadja, vagy teljesen elejti, ha pedig elejti, ez a lélek számára újabb és nagyobb erőfeszítéseket jelent.) Szentendrén készül egyébként a haszid könyv, remélem nemsokára már küldhetem. Szentendrei barátom részletekben olvassa, és meg van rendülve.

Végül, elkésve, de nagyon köszönöm nevem napjára küldött üdvözlétedet és a legépebb tanulmányokat, amelyeket így tovább tudok adni. Sok szeretettel

Béla
Tiszapalkonya, 1961. május 25.

• Hamvas Béla leveleit a jogutód, Dúl Antal engedélyével közöljük. (Danyi Zoltán)

¹ Dobes László fiatalon, intenzív szellemi érdeklődéssel kezdett levelezni Hamvas Bélával, közös ismerősük, Németh Ferenc közvetítésével.

² A hinduizmus felfogása szerint a ciklikusan ismétlődő világkorszakok közül a negyedik, a szellem elhomályosulásának kora.

³ V. J., azaz Veress József. Szentendrén élt, földművesként.

⁴ Németh Ferenc, jogász. Hamvas Bélával Tiszapalkonyán ismerkedett meg, ahol mindketten segédmunkásként dolgoztak az Erőmű Beruházási Vállalatnál (ERBE).

Kedves László,

leveleink keresztezték egymást, a tiedet aznap kaptam meg, amikor az enyémet elküldtem. Örülök, hogy a *Bardo Tödol* kezdedbe került. Érdeemes könyv arra, hogy bármely nyelvet valaki megtanuljon. Feleségem a tibeti nyelvet tanulta meg érte, de betegsége megakadályozza abban, hogy lefordítsa. Az angol kitűnő, a német kevésbé, de azért nyújt képet róla. Én magam igen tekintélyes kutatást végeztem a halotti könyvek körül, kezdve az egyiptomi *Pert em herutól* a modernekig (Böhme, Swedenborg, Lorber⁵ stb.). A köteg ott áll évek óta – az a bizonyos két év kellene, hogy a többivel (jógamódszerek, vagyis eksztázistechnika) együtt kidolgozzam. Múlt télen próbálkoztam vele. Így, ahogy most élek, lehetetlen.

Leveledben igen komoly kérdést intézel hozzám. Ha személyesen érintkeznénk, és ha e dolgokban mester lennék, a kérdés akkor is komoly lenne. Ebben a helyzetben csaknem megoldhatatlan. A karakter lebontása és az érzékek visszavonása. Megpróbálok néhány gondolatot sugalmazni. Légy szíves, írd meg, milyen *közvetlen* benyomást keltenek benned a gondolatok – ebből mérhető le, hogy milyen útra vagy hajlamos. Az első: mi, európaiak túlnyomó részt extravertált (kifelé forduló) emberek vagyunk. Ezek szerint a ránk szabott jogatechnika a karma-jóga. Az, amit a *Bhagavad-gíta* tanít. Ezért is van Európában a *Bhagavad-gítának* olyan nagy hatása. Hogy mi ennek az oka, azt is megmondom: Európában sohasem volt fejlett szellemi kaszt, és az életrendet a lovagok (katonák, politikusok) szabták meg, még akkor is, ha azok papi ruhában jártak. A karma-jóga (cselekvésjóga, tevékenységjóga) vált rendszeressé. Ennek főtétele: jót tenni és az üdvöt a tettekkel megszerezni. Neked ez kevés (nekem is az). Neked a direkt, nyílegyenes út kell, amely az emberi lény centrumát ki akarja olvasztani a világból. Mindjárt megjegyzem, hogy az eredmény jelen életmódunk mellett csak részleges lehet: ember-től, foglalkozástól, családtól teljesen el kell szakadni és abszolút magányt kell teremteni ahhoz, hogy az eredmény teljes legyen. Ez ma itt lehetetlen. És még valami: az európai (mivel extravertált), ha már *leszakadt*, nem talál *vissza*. Keleten minél jobban leválik az ember a világról, sokkal könnyebben tud vele ismét érintkezést felvenni – persze már felülről. Mint Buddha, mikor megszabadult, nem lépett át a nirvánába, hanem a lények iránt való könyörületből itt maradt tanítani.

Az első: a *lazítás* módszerei. Meg kell keresni azt a meditációs tárgyat, amivel a személyes tudattalan a *legszívesebben* foglalkozik – erről ismét órákat lehetne beszélni. Ezt a meditációs tárgyat az ember meditációiban fokozatosan finomítja. Például, ha a tárgy nő, akkor az ember addig finomítja, amíg a nő Anima lesz, Anya, Szophia (Bölcsesség), amíg Májá lesz (Prakriti, mint a Szánkhja⁶ mondja), vagyis amikor ősalakjában jelentkezik. Ha a tárgy a mester, akkor a finomítás az Apa, a Teremtő, a Megváltó, a Szellem, a Főpap, az Első Fény, a Nap irányában halad. A finomítás időtartama ritkán kevesebb, mint *egy-két év*. Az ember milliméterekben halad. Közben hihetetlen belső tapasztalatokat tesz. A legfontosabb a meditációs tárgy iránt felkeltett *alázat és hódolat*. Ha az ember egy-másfél év elteltével érzi, hogy napi tevékenysége *közben* hirtelen sóvárogni kezd azután, „bárcsak meditálni tudna”, jó úton van. Eleinte sok a nehézség. Meg kell találni a helyes testtartást: ülve, széken, vagy földön, térdelve, megtámaszkodva, anélkül. Nem kell küzdeni *semmi ellen*. Mindennek meg kell nézni előnyeit és hátrányait, és a hibákat erényekkel kell áthidalni. Például, ha az ember a mesterről meditál és elálmosodott, azt kell mondani: „Hálát adok neked, amiért elálmosodtam.” Minden lépésnek pozitívnak kell lenni. Ha az ember ezt begyakorolja, *nem gyűlöl* és *nem vet meg* többé senkit és semmit. Ez a spiritualizálódás folyamata. A spiritualitás a világgal nem áll *szemben*, hanem a világról *gondoskodik*.

Ennyit tudok mondani egyelőre a karakter lebontásáról és az érzékek visszavonásáról. Konkrétan fogalmaztam meg. Ha ilyen úton járva a tisztaság néhány fokozatát eléred, lehet szó továbbiakról.

Természetesen, kérlek, írd meg gondolataidat, miután ezt az egészet *ismételten* elolvastad. Remélem elég világosan beszéltem. Jobb lenne szóval. Legközelebb az álmokról fogok írni. Alig van lényegesebb. Addig is szeretettel köszöntlek

Béla.

Tiszapalkonya, 1961. november 16.

5 Jakob Lorber, 1800–1864. Keresztény misztikus író.

6 Szánkhja-káriká, a. m. „számvetés”, a hinduizmus hat bölcséleti iskolája közül a legkorábbi. A jóga elméleti megalapozása.

Kedves László,

karácsony és újév között otthon voltam (erősebb bronchitisz), és leveledet csak most kaptam meg. Azonnal válaszolnom kell, mert néhány nagyon érzékeny pontot érintettél. Tanulónak tartom magam, és azt hiszem, ötszáz évre lenne szükségem, hogy az egész vonalon bizonyosságot szerezzek. Rendkívül keveset tudok biztosan, nem is tudhatok, már csak azért sem, mert alig volt időm komolyan tanulni. Ez így csak hirtelenkedés, nem megbízható. Egyet azonban egészen biztosan tudok, és az az, amiről írni akarok. Azt mondod magadról, hogy középszerű ember vagy. Megállapításodban van éberség és becsület, de a hangsúly európai és helytelen. Európában a tehetség fogalma teljesen fals értékelést teremtett. Nem maga a tehetség fogalma a rossz, hanem hogy ez a hamis individualitáson nyugszik, amelynek alapján az emberek itt azt hiszik, a tehetség kiváltság, és ezért kiváltságos helyzet jár nekik, és a tehetség több és magasabb. A tehetség kivétel. Az őskorral és Kelettel foglalkozva megértettem (így a haszidoknál is!), hogy ez a tehetség vásár, és életünk rendjét aláássa és tönkreteszi. Nem tehetségre van szükségem, hanem arra, hogy normális ember legyek. Amióta ezt tudom, és egyre biztosabban tudom (*nem* különbözni a többitől, *nem* versenyben lenni, *nem* privilégiumokra igényt tartani, *nem* kiválni, *nem* a teljesítményért élni stb.), életem súlypontja a renormalizáció, az élet és az ember normális állapotának helyreállítása – a *kezdeti* ember, a *valódi* ember, akiből példa Európában nincs, mert itt csak mutatóványok vannak, zsenik vannak, de nincs normális ember, és így az életnek nincs normalitása. Tévedésed az, hogy azt hiszed, azt, amit akarsz, csak tehetséggel éred el. Ezért van abban, amikor azt mondod, „középszerű” – rezignáció. Ellenkezőleg. Helyes érzékkel és igazi komolysággal minden tehetségen túlléptél, és – ha nem is tudatosan – a normális életet akarod magadban

realizálni, azt, amiért egyedül érdemes erőfeszítést tenni. Semmi mutatvány! Semmi különbözőség. Egyszerűség, világosság, kevés beszéd, semmi lárma, semmi feltűnés, csak semmi kiváltság! Mert amit Kelet tanít, az ez. Az emberi történet és társadalom örületéből felébredni és normálissá lenni. Egyetlen normális lény él a világban, Isten. A kereszténység a normális embert valósítja meg. Jézus a normális ember. Ez az az élet, ahogy a józan és értelmes emberek élnek. Az egyszerűek, akik a rendet és a nyugalmat és a szépséget kívánják, és akik tudják, hogy ez miképpen realizálható (szeretet!). A Tao, a Szánkhja, a Védanta, a jóga is csak egyet akar megvalósítani, ezt az eredeti emberi normalitást. Szemben a káprázat örületével, a renormalizációt. Túl sokat tévelyegtem a tehetség labirintusában ahhoz, hogy ennek igazságát ma és most már *biztosan* tudjam. Örülj annak, hogy sohasem kísértett a tehetség. Amit középszerűségnek nevezel, az a hűség a normális emberhez, és megtagadása a tehetségnek. Ne legyen benned semmi rezignáció, inkább ébreszd fel magadban a normális ember tudatát az egész vonalon, és ezt építsd ki, amennyire csak tudod. A haszid könyv jó példa. Ezek az emberek nem tehetségesek. Mindegyik tudja, hogy józanul, egyszerűen, éberen, szeretetben kell élni, nem pedig nagy mutatványokat csinálni. Lehet, ez volt az, ami annyira megrázott.

A könyv egyébként a tiétek, nektek gépeltetem le. Annyi munkámról csináltatok másolatot, hogy azt gondoltam, igazán csekélység, ha ezzel viszonzom. Az újévi jókívánságot köszönöm, és neked is boldog újévet kívánok szeretettel

Béla

Tiszapalkonya, 1962. január 3.

Feritől régen nem kaptam levelet. Úgy tudom, beteg. Írtam neki.

•

Kedves László,

régebben készülök megírni azt a levelet, amit jeleztem is, amikor Szombathelyre való utazásom akadályairól írtam. Nyugdíjazásom kilátásai elég jók voltak, de ebből rendkívül kevés sikerült. Úgy látszott, hogy a *Látóhatár* elég jó jövedelmet tud biztosítani; nem lett belőle semmi, mert gyanús vagyok, és mondjuk úgy, hogy „nem vesznek be”. Ezzel jövedelmem rendkívül szerény lett, és olyan költségekre, mint egy utazás, nem telik. Persze, talán ősszel jobb körülmények között leszek, és majd akkor. Ez egyébként a legkevésbé bánt. Nagy nehézségem a következő: már régen abba akartam hagyni az írást, hogy mindabból, amit valaha is elgondoltam és követeltem, magam is megvalósítsak valamit. Tudtam, hogy ez az élet legnagyobb feladatainak egyike. De folyton hiányát éreztem. Tulajdonképpen megalapozatlannak éreztem mindazt, amit bárhol is leírtam. Most végre hozzá kell fogni az alapokhoz. Nem könnyű feladat. Egész életem az írásra volt beállítva, az írás volt az a magasabb színvonal, amelyen keresztül a transzcendenciával érintkezni tudtam. Ugyanezt most meg kell csinálni írás nélkül. Mikor két hónappal ezelőtt hazajöttem és az első napok itthon elteltek, akkor láttam csak be, hogy ez a feladat milyen nagy. Lemondás? Áldozat? Ennél sokkalta több. A mohó életösztönök megfékezése, az elszántság, hogy nemcsak azt tenni és nem úgy élni, hogy az ember minél több élvhez jusson, hanem a pillanat feladatait a másik emberre és emberekre való tekintettel teljesíteni. Keserves volt és ma is az. A legkeservesebb természetesen az, hogy az életcentrum megváltozott. Azelőtt a centrum az írás volt, minden azért történt, hogy valamit írjak és megírjak. Mánia volt. Szenvedély, biztos, hogy az örület egy neme. Most ez kijózanodás, visszatérés az egyszerűséghez, ha sikerül jól megvalósítanom, visszatérés a normális emberhez. Senkinek nem beszéltem róla, csupán egy fiatal festő barátomnak, aki tanítványomul szegődött, és teljesen tiszta lélek. Hallgatólagosan tudomásul vette, persze nem nagyon értette, mert ő még tele van a festés szenvedélyével, és az élet gyönyöre nála még az alkotás. De jó lesz számára, majd negyven év múlva, amikor ő is elérkezik az érettség valamely fokához. Fontos, hogy mindaz, ami történik velem, tudatos legyen. Szegénység? Lemondás? Áldozat? Kényszer? Mindez csak addig rossz, amíg az éhség az élet gyönyöreire irányul. Mihelyt az ember észreveszi, hogy a nagy dolgok nem itt vannak, egyszerre elszíntelenednek, és e nagy szavak üressé válnak. Szeretnék egyszerű lenni, és életemet szeretném megtisztítani, amennyire csak lehet. Könnyen úgy tűnhet fel, mintha sorsom nehézségeiről beszélnék. Vagy úgy, mintha megtérésről és visszavonulásról. Nem, régen készülődik bennem, és most ezt a pontot gondoltam alkalmazni a megállásra. Ami nem jelenti azt, hogy kisebb cikkekcskéket nem fogok írni lapokba, ahol két-háromszáz forintot fizetnek érte, amire rá vagyok szorulva,

de mindenesetre jelenti azt, hogy a cselekvés e vonaláról lemondtam, és igyekszem tartózkodni tőle. Az írás megakadályozott abban, hogy a fontos dolgokhoz jussak. A közvetlen magamra vétele annak, ami a rám szabott sors és konstelláció, egész világossággal, minden szerep és színészkedés és minden ideál nélkül, ez most az, ami a legfontosabb. Holnap-holnapután valószínűleg kimegyek Szentendrére, mert érik a cseresznye, annak leszedésével foglalkozom majd, a kertet ápolom, a gyümölcsöket igyekszem eladni, hogy egy kis pénzhez jussak. A Természet Anya mindig megnyugtató, remélem, most is meg fogja tenni. Ott lakik egy nagyon szívbeli barátom, V. J., akit, azt hiszem, a *Patmosz*ból ismersz, vele sokat fogok esténként beszélgetni. Rátok, kettőtökre pedig sokat fogok gondolni, mint ahogy az elmúlt hetekben is sokat gondoltam. Ezt a levelet egyébként kettőtöknek írom, Ferinek is, Neked is, mint akik már évek óta oly közel álltok hozzám, és úgy érzem, hozzátok nőttem. Azt hiszem, tudod, hogy semmiféle részvét engem nem illet. Szerettem mindig magam megválasztani utamat, és általában nem a könnyebb utakat kerestem, ellenkezőleg, ahogy Szabó Lajos barátom mondta, a legnagyobb ellenállások irányában mozogtam. Ez a helyzet is úgy támadt, és ideje már készülni az élet végére. Sokszor gondolom, minden melankólia és fájdalom nélkül, csaknem mindennap történik valami, ami kevésbé teszi elviselhetővé a búcsút. De tudom, hogy ezzel nincs vége, valószínűleg egyre nehezebb feladatok következnek. Legyen. Lehet, hogy Szentendréről, ahová bizonytalan időre megyek ki, esetleg őszig, gyakrabban fogok írni. Ha Feri jön, a *Scientia sacra II.* négy kész fejezetét hozza el, többen várják. Mindkettőtököt sokszor és szeretettel ölel

Béla.
1964. június 1.